

הקדמה לסימן סב - ברכת חתנים (ודין ברכת קידושין - לעיל בסי' לד)

א. המקור לברכת חתנים:

כתובות ז/ב - תנא מניין לברכת חתנים בעשרה [פרש"י - כשכנסת לחופה בנישואין].
דרשה א' - רב נחמן למדים מבועז, כשנשא את רות נאמר: וַיִּקַּח עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מִזְקֵנֵי הָעִיר וַיֵּאמֶר שָׁבוּ פֹה (רות ד, ב).
דרשה ב' - רבי אבהו אמר מהכא: "בְּמִקְהֵלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים ה' מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל" (תהלים סח, כז), [פ"י בה"ג - בשעה שמברך על המקור [- רחם האשה] משום פריה ורביה, עשה קהילה (תוס' רי"ד)].¹

ב. התנאים הדרושים לברכת חתנים: (א) בעשרה גדולים, (ב) בבית חתנים, (ג) כל שבעת ימי הנישואין, (ד) כשיש פנים חדשות [וגדר פ"ח - יתבאר לקמן סעי' ז-ח]. ותנאים נוספים לברכת חתנים - ראה לקמן בסוף הסימן.

ג. נח' האם ברכת חתנים היא ברכת המצוות [שצריך לברכה קודם החופה], או שזו ברכת שבח [שיכול לברכה אחרי שנכנסו לחופה] - כדלקמן בסיכום הסעיף^{2,3}.

ד. ברכת "הגפן" - על יין לא הוזכרה בגמ' אלא בראשונים (רש"י, רמב"ם, רא"ש) שנהגו לברך תחלה על יין⁴ ואח"כ שש ברכות נישואין, ונח' האם כשאין לו כוס יין או שכר - יכול לברך ברכת נישואין, כדלקמן בסיכום הסעיף.

הברכה ⁵	ביאור הברכה (רש"י)
א. בא"י אמ"ה בורא פרי הגפן⁴	מחמת חשיבות ברכות אלו נהגו לברך על היין, כבהע"י.
ב. בא"י אמ"ה שהכל ברא לכבודו	הברכה היא כלפי העם שנתאספו לגמול חסד עם החתן והכלה, זכר לחסדי המקום עם אדם הראשון כשנשא את חוה, ונעשה לו שושבין ונתעסק בו, ואסיפה זו כבוד המקום היא.
ג. בא"י אמ"ה, יוצר האדם	תיקנוה על יצירת האדם
ד. בא"י אמ"ה אשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו, והתקין לו ממנו בנין עדי עד, בא"י יוצר האדם	על זיווג אדם וחוה, "בנין עדי עד" - הנוהג לדורות
ה. שוש תשיש ותגל העקרה, בקבוץ בניה לתוכה בשמחה, בא"י משמח ציון בבניה	שוש תשיש ותגל ירושלים - המכונה עקרה, בקבוץ בניה - בגאולה העתידה
ו. שמח תשמח רעים האהובים, כשמחך יצירך בגן עדן מקדם, בא"י משמח חתן וכלה	רעים האהובים - אלו החתן והכלה שאוהבים זה את זה, כמו ששמחת את האדם הראשון
ז. בא"י אמ"ה, אשר ברא ששון ושמחה, חתן וכלה, גילה, רינה, דיצה, חדוה, אהבה ואחוה ושלים וריעות, מהרה ה' אלהינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה, קול מצהלות חתנים מחופתם ונערים ממשתה נגיתם, בא"י משמח חתן עם הכלה.	בברכה ראשונה - חותם "משמח חתן וכלה", לפי שברכה זו לא בשמחת חתונה, אלא תפילה שיהיו שמחים בהצלחה כל ימיהם בסיפוק מזונות וכל טוב. אך ברכה אחרונה - היא שבח לה' שברא חתונת דיבוק איש באשה ע"י שמחה וחדוה, לפיכך חותם "משמח חתן עם הכלה", שהוא לשון שמחת איש באשה.

ובזימון בז' ימי המשתה - אומרים "שהשמחה במעונו"⁶ (כתובות ח/א, ולקמן בסעי' יג).

¹ ונח' הראשונים (ר"י שמואל הנגיד וְהָרָא"ש) - האם אף ברכת אירוסין צריך עשרה, כדלעיל בסי' לד סעי' ד עיי"ש.

² וכיוצא"ב נחלקו לגבי ברכת אירוסין כדלעיל בסי' לד.

³ וערוה"ש (סי' סב סעי' ט-י) כתב: הטעם שבברכת אירוסין - יכול החתן לברך בעצמו, משום שהיא כברכת המצוות שעל עושה המצווה לברך, משא"כ ברכת נישואין - הם ברכות לחתן והכלה שיצליחו, וע"כ בהכרח שאחרים יברכו אותם. [ומי"מ המנהג שגם בברכת אירוסין - אחר מברך לחתן, כדלעיל בריש סי' לד, עיי"ש].

⁴ והטעם לכך שתיקנו לברך תחילה על יין - מחמת חשיבות ברכות אלו נהגו להסדירם על כוס, כמו שברכות הבדלה סדרום על כוס (פסחים נד/א ורש"י כתובות ח/א), ובספר עצי ארזים כתב - שהטעם הוא משום שאין אומרים שירה אלא על היין. ברם בז' ברכות הנאמרות אחר סעודה - ברכת היין היא לאחר ברכות הנישואין (ב"ש ב', ולקמן הע' 17).

⁵ והטעם לכך שיש ברכות שפותחות בברוך, ויש ברכות שחותמות בברוך - ראה ברש"י (ח/א) ובתוס' ד"ה "שהכל ברא".

⁶ שהשמחה במעונו - הפי' הוא דבעוה"ז אין שמחה שלימה, והשמחה השלימה היא רק במעונו (ערוה"ש ס"ק מ, ועיי"ש ביאור נפלא על ת"ת).